

tíz oldalon túl sohasem jutottak : az ilyenek számára teljesen mindegy, ha a regény tizenöt kötet helyett harminc lett volna. Vannak tudatos anti-szobok, akik épolyan sajnálatraméltóak, mint megvetett ellentétük.)

Roger Martin Du Gard *Les Thibaultja* egy katolikus család történetét meséli el : lélektani motiválás itt másodrendű s az író érdeklődése elsősorban a család szociális és morális problémái felé fordul és az apa és fiú, idősebb s fiatalabb testvér viszonyát mutatja be orvosi érzéketlenséggel. Az állítólagos Gide-hatást nem sikerült felfedeznem : a teljesen alanyi és ellentétekből összetett Gide aligha gyako-

rolt befolyást Martin Du Gard ki-egyensúlyozott, tárgyilagos látásmódjára vagy módszerére.

Jules Romains neve összeforrott a modern francia szellemi törekvések egyik jellemző irányával, az unanimitizmussal, mely az egyéni lélekkel szemben a tömeg egylelkűségét akarja a művészetben kifejezésre juttatni. Verseiben (*La vie unanime*), drámáiban (*Knock, Le dictateur*) s már első regényében (*Mort de quelqu'un*), ennek a kollektív lelkeségnek az apostola Romains. A most megjelent *Jóakarató emberek* első kötete is ebben a megkezdett irányban halad. De erről majd legközelebb. *Just Béla.*

Apró cikkek.

Adyval a Konstantinápoly utcában. E cím alatt Szomory Dezső cikket írt egy vasárnapi lapba, melyben elmondja, hogy Párisban Adyval *egy* szállodában lakott. Nagyritkán bejött hozzá Ady s egy-egy könyvet kért tőle. (Baudelairet, Verlainet, Mallarmet és Dierxt.) De a kávéházban is találkoztak néha egy-egy pillanatra s mikor Szomory azt kérdezte : Miről írsz? Ady igen kedvesen azt felelte : «Titok!» — s ezzel eltűnt. Egy harmadik helyen is találkoztak : a lépcsőházban. Ady «egy nővel jött haza». — «Magyar lány» — súgta oda Ady Szomorynak. S Szomory, ahelyett, hogy e halk intimitást szintén «titok»-ban tartaná, indiszkrét módon közhírré «súgja» emlékezésében.

Ennyit tud Szomory Adyról, akivel *egy* házban lakott s ezt a keveset nem restelli megírni, jöllehet egy-egyszer már megírta s ha jól sejtjük, egynehányszor még meg fogja írni.

Mi célja lehet az illusztris írónak ezekkel a látszólag semmitmondó adatokkal? Ady megjósolta, hogy halála után ostoba emlékezések szállnak szerzeteséjjel, de ilyen nagyméretűekre tán mégsem számított. Nem is tudjuk

elhinni, hogy Szomory visszaemlékezései egyszerűen csak azt jelentsék, amit első olvasásra ért belőlük az ember. Bizonyára mélyebb perspektívájuk van, valami szimbolikus jelentés lappang szavai bokrának megette, melynek fölfejtése az «Ady-oeuvre»-nek tán új kifejezést ad.

A Grätzer-féle fejtornán edzett leleménnyel sikerült megfejtenünk az illusztris író részben célzatos, részben naív emlékezéseinek «Ding an sich»-jét s ezt ezennel átadjuk olvasóinknak.

Tudvalevő, hogy Arany Jánost Szilágyi István buzdította a költészetre s ő adta kezébe Homért, Shakespeare-t stb. Szóval Aranyt jórészben Szilágyi Istvánnak köszönjük. Nos, Szomory is így adta Ady kezébe a francia lírikusokat : Baudelairet, Verlainet, Mallarmét és Dierxt. Szóval Adyt jórészben Szomorynak köszönjük.

A «magyar lány»-nyal való lépcsőházi epizód Szomory mélyreható értelmezésében bizonyára azt jelenti, hogy Adyt még futó szerelmi kalandjaiban is a «fajszeretet» hevítette . . .

A kávéházi rövid találkozások Napoleon és Goethe találkozását vannak

hivatva eszünkbe hozni. Szomory-Napoleon leereszkedőleg érdeklődött aziránt, hogy mit ír a költő. Ady azonban jól sejtve, hogy halála után a témából kifogyott közlékeny Szomory kifecsegi azt, hogy mit írt, egyszerűen azt mondta: Titok. Szomory azonban lefőzte Adyt, mert még azt is kifecsegte, hogy Ady azt mondta: Titok...

Ime, csak egy kis «fejtorna» kell s kiderül, hogy mindennek van értelme. Egy pontja Szomory cikkének azonban szfinxként mered ránk. Ez sem a lélektan, sem az orvostudomány, sem a fejtorna mai állásában meg nem közelíthető: az illusztris író emberfeletti, mondhatnám metafizikai hiúsága ez. Ennek kórokozója ma még ismeretlen. Hogy az Adyról írt cikkben többet beszél önmagáról, mint Adyról, ez természetes. De hogy önéletrajzi adatként még azt is fontosnak tartsa, hogy abban az időben kezdte növesztetni szakállát, ez egyszerűen szédítő. Szédítő különösen azért, mert az olvasót kétségben hagyja aziránt, hogy milyen szakállt növesztett: kecskeszakállt vagy körszakállt? Elvárjuk, sőt követeljük tőle, hogy írja meg ezt is, mert így csak találgatásokra vagyunk utalva. Ha cikke felett díszelő arc-képét nézzük — melynek tekintete bűnbánóan néz le jeles írásművére —, úgy találjuk, hogy most körszakáll illenék rá. Hófehér, az olvasó szeme elől egész cikkét eltakaró jótékony körszakáll... Ezzel tükör elé állhatna s önelégült mosollyal mondhatná: *Voilà un homme!* *Quidam.*

Mátészalkai ízlés felé. A Napkelet szinikritikusa a minap szóvátette, hogy egyik színházunk, miután előadásain előbb igazi muzsikuscigányokat, majd igazi Ritz-pincéreket szerepeltetett, legutóbb már egy amerikaiak szerepében is valódi amerikaiak, egy tiroli fogadósnéében pedig szintén igazi és hiteles német hölgyet lépte-

tett fel. «Az igazolható hitelesség kultuszában — végezte a bíráló — a további lépést, hogy: legközelebb a bárókat és bankárokat is igazi bárók és bankárok játsszák, semmikép sem ajánljuk.» Kár volt az ördögöt falra festeni. *Strasznoff Ignác személyesen az operettszínpadon* címmel és *A kvietált kalandor színészi babérokra vágyik* alcímmel máris ilyen ujsághírt olvashattunk: «Rendkívül érdekes szerződést kötött az egyik ismert és kitűnő operettszövegíró Strasznoff Ignáccal, aki annakidején ugyancsak sok gondot adott a nemzetközi rendőrségeknek. A nagystíliú kalandjairól híres Strasznoff, akiről kötettszámra írtak a világ összes nagy lapjai, még életében elérte azt a dicsőséget, hogy alakjából operetthóst faragtak. S. F. írta meg az első Strasznoff-operettet, amelyet bemutatót a Mátészalkán teljes visszavonultságban élő öregúrnak, kinek annyira megtetszett a munka, hogy arra is szívesen vállalkozott, hogy ebben az operetben személyesen szerepet vállal. Meg is állapodott a szövegíróval, így az egyik budapesti színházban a valóságos Strasznoff fogja játszani kalandjainak legendás figuráját.» A nyáron különben egy színházi ujságban arról is olvastunk fényképekkel tarkított híradást, hogy az «öregúr» Mátészalkán már fel is lépett Neumann *Oroszország*-ának Pahlen grófjában. Nosza, el ne maradjunk ízlés dolgában Mátészalka mögött! A legendás öregúr annakidején világsaló szélhámosaival ország-világ előtt szégyent hozott ránk, s ezért huzamos időn át «teljes visszavonultság»-ot is élvezett, teljesebbet, mint most Mátészalkán. De a mai operett szélhámos-«hős»-ökön alul nem adja s ez előkelő műfajnak bizonyára még külön fűszert kölcsönöz, ha e korszerű hősök megszemélyesítésére «kvietált» kalandorokat reaktiválnak. Igazi kalandorok műkedvelő színészkedésére szomjazunk,

nem holmi igazi színészek műkedvelő kalandorkodására. De ha a mi hatáskörünkbe tartoznák: a «kitűnő operettszövegíró» remekének bemutatóján a színház bejáratait a «személyesen» fellépő *igazi* csalóra kíváncsi publikum orra előtt kurtán és erélyesen lezáratnók. *Igazi* rendőrökkel.

Triéder.

Irodalmi rosta. Napilapjaink egy része nagy leleményességet fejt ki az olvasók foglalkoztatásában. Így az egyik ujság irodalmi mellékletén ankétet rendez s mindenkitől oly dologban kér véleményt, melyhez az illető nem ért. Pl. a *rostáról*, melyről a kultuszminiszter ismeretes rendelete intézkedik, nyilatkozik a kereskedő, a végrehajtó, az iskolából kirostált riportter, Samu bácsi, a nagypapa és a nagymama. A vélemények legnagyobb része természetesen oda vezet, hogy kár a szegény diákok megbuktatni, nem a tanuló rossz, hanem az iskola, vagy tán nem is az iskola, hanem a tanár stb., stb. Hogy úgy mellékesen én is leadjam e tárgyban pedagógiai véleményemet (tehetem, mert nem vagyok tanár), azt hiszem, hogy a közérdeket leginkább szolgáló eljárás az lenne, ha a diák maga állapítaná meg bizonyítványa tanjegyét. Vagy tán még jobb lenne, ha nem a diákokat rostálnák meg, hanem a tanárokat s egyszerűen kiselejteznék azt a professzort, aki minden diáknak nem adja meg a jelest. Így Csonkaországunk csupa színjeles férfiúval gazdagodnék s olyan kultúrfölényre tennénk szert, melyre esetleg külföldi kölcsönt is kaphatnánk.

De mi a tehetségtelen diákok szaporasága a tehetségtelen írók és költők buja tenyészetéhez képest! Ma több az író, mint az olvasó s több a költő, mint az író. S ha a tehetségtelen tanulókat azért kell megrostálni, hogy annak idején protekció révén el ne foglalják a helyet a tehetségesek elől,

mennyivel inkább meg kellene rostálni az írókat, akiknek jó része örökre elveszi az olvasó kedvét az olvasástól. Soha annyi selejtes verseskönyv és novellakötet nem jelent meg Magyarországon, mint a világháború óta. A szerkesztőségi asztalok roskadoznak a naponként megjelenő könyvektől s nincs elég kritikus, hogy csak számba is vehesse az új műveket.

Minthogy kritikus kevés van, az írók maguk ismertetik egymás művét. Mintha a diákok kölcsönösen egymás osztályzatát állapítanák meg. De ez még a jobbik eset. A rosszabb: mikor jön a papa, a kiadó, s úgy kidicséri író-magzatát, mint a pinty. Már az is megtörtént, hogy az író maga írt művéről kritikát — álnév alatt. Bizonyára szeméremből. Látjuk tehát, hogy az irodalom megelőzött abban a reformjavaslatban, melyet a diákok osztályzatára nézve tettem.

Van-e itt ki-út s ha van, merre, hol? Tán helyes lenne, ha az Akadémia és irodalmi társaságok ne a legjobb, hanem a legrosszabb írókat választanák tagjaikul, hogy így a közönség tájékozva legyen: kiknek a könyveitől óvakodjék. Vannak, akik azt mondják, hogy ez máris megtörtént s csak helyszűkén múlt, hogy sokan kimaradtak. Azt is meg lehetne tenni, hogy a rossz írók statárium elé állítanák. Természetesen nem halálbüntetésre gondolok, — mert hiszen a rossz író könyve megjelenésekor már úgymint meghalt, — hanem arra, hogy kényszermunkára ítélnék, vagyis heteken át reggeltől-estig saját könyvét kellene olvasnia büntetésül. Ez elrettentő példa lenne. S visszaterelné a rossz írókat a jó írók könyveinek olvasásához. A legjobb olvasók lennének, mert ismeretes, hogy a gyilkos szeret visszatérni a színtérre, ahol bűnét elkövette... *Quidam.*

Irodalmi Társaságok. Tudvalevő, hogy Gyóni Géza emlékének országos

kultuszát felsőbb helyen nem engedélyezték, mert az Akadémia elnöke — kitől véleményt kértek e tárgyban — odanyilatkozott, hogy a meglevő irodalmi társaságok mellé egy újabb országos irodalmi társaság alapítása felesleges. Az ellen persze az Akadémia elnökének sincs kifogása, hogy Gyóni szülővárosa helyi társaságot alapítson.

E véleményezést egy szellemes író egyik napilapunkban sajnálatosnak tartja, még ha csak afféle harmadrangú kis kegyeleti társaság lett volna is a tervezett társaság. «Joguk van létezni és működni — úgymond — úgy, ahogy tudnak». (Ezt a jogot nem is vették el.) «Rossz bankok is vannak s mégis részei a gazdasági rendnek. Rossz politikusok is vannak s mégis tagjai a parlamentnek. Görbe fák is vannak az erdőben. Az erdő görbe fákkal együtt erdő! Nélkülök legfeljebb csak — *faiskola*».

A szellemes írónak elms példáira nézve legfőlebb az a kifogása lehetne a logikának, hogy a parlament rossz politikusai nem lehetnek követendő példák, másrészt az irodalmi társaságok nem szabadon növekedő, jobbra és balra kacsintó, egyenes és görbe írókból, hanem bizonyára kongeniális, különböző tehetségek mellett is egy-szellemű, egyazon irányt szolgáló tagokból áll. Végül, hogy rossz bankok is vannak, az igaz. De a rossz bankok rendesen megbuknak, ellenben az irodalmi társaságok a természet kifürkészhetetlen törvényei alapján a nyakunkon maradnak.

E két szélső álláspont között, melyek közül az egyik a fennálló irodalmi társaságok számával meg van elégedve, a másik azokat szaporítani akarja, legyen szabad egy közvetítő álláspontot képviselni, azt t. i., hogy általában meg kellene szüntetni a fővárosi irodalmi társaságokat. Társaságnak elég lenne egy, a Magyar Tudományos Akadémia, mely tudósokat

nevel, tudományos kiadásokat vitat, tisztáz és népszerűsít s közel hozza egymáshoz a tudomány képviselőit. De az irodalmi társaságok?

Pályázatot lehetne hirdetni a kérdésre: Kit nevelt íróvá valamelyik irodalmi társaság. A pályázat meddő maradna, mert az irodalmi társaságok tagjai sem tudnának e kérdésre felelni. Az ellenvetés azt mondhatná, hogy a Társaságok tagjai kész írók, nem kell őket nevelni! Nos, valóban, a legtöbb író *készen* van, mert rendszeren akkor választják be, mikor legjobb dolgait már megírta s társasági tagsága afféle nyugdíjas állapottá lesz. A legkülönbek: Kisfaludy, Petőfi, Ady nem is voltak tagjai irodalmi társaságoknak s kétségtelen, hogy ha pl. az egyik Társaság a múlt század negyvenes éveiben mai összetételében s más néven élt volna: Petőfit aligha választotta volna be tagnak.

De a Társaságok tagjai nemcsak írókat nem nevelnek: önmagukat sem nevelik. Hízelegnek egymás hiúságának, de nem bírálják egymást (mint pl. az Akadémiában megtörténik) s így míg a szolidaritás nő, az író romlik. Sok írónál ki lehetne mutatni, hogy nagyobb volt az értéke a Társaságba belépte előtt, mint az után.

Vagy a Társaságnak az a létjogosultsága, hogy mondjuk Kisfaludy Károly és Petőfi örökét ápolják? De akkor mért nincs Pesten Vörösmarty és Arany-társaság is? Egyébként: Kisfaludy és Petőfi örökét műveik őrzik meg, egyiknek emléke sem beteg, hogy valami különös ápolást igényeljen. S jellemző, hogy az a tudósunk, aki egy 600 lapos alapvető könyvet írt Petőfiről, nem is tagja a Társaságnak, míg a tagok között bizonyára vannak, akik (igen helyesen!) egy sort sem írtak a nagy költőről. — Mire jók tehát a Társaságok? Arra, hogy évenként bizonyos számú felolvasó-ülést rendezzenek? Ezek az ingyen ülések kétségtelenül elég látogatottak,

néha színvonalasak is, de e cél elérésére nem kellene külön, egymással színleges barátságban élő Társaságokat fenntartani: ma, a «nemzeti összefogás» széthúzó napjaiban legalább ők mutathatnának példát az erők egyesítésére s megszüntetvén külön működéseket, beolvadnának szépirodalmi szakosztályként a Magyar Tudományos Akadémiába. Az Akadémiába már úgyis választanak be költőtagot, mért ne lehetne tag a költők és írók egész serege? Üléseiket is az Akadémiában tartják, az Akadémia elnöke az egyik Társaságnak elnöke is egyúttal: semmi ok sincs rá, hogy ne legyenek akadémikusok. Örülnének ennek a «Kisfaludysták» közül azok, akik nem akadémikusok s határtalan örömük lenne a «Petőfisták»-nak is, kik között csak elvéve akad akadémikus.

E megoldásnak két bökkenője mégis van. Lehetnek olyanok, akik máris tagjai mind a három Társaságnak s ezek külső dekorumban vesztenének. Nem irathatnák oda névjegyükre és sírkövéükre a három társasági tagságot, kénytelenek lennének megelégedni a puritán «A M. Tud. Akadémia tagja» jelzésű címmel. Nos, ez a nehéz-ség könnyen áthidalható: akik máris

két Társaság tagjai, azok névjegyükre azt nyomtatnák: «X. Y. az Akadémia tagja²», vagyis négyzetre emelt akadémikusok lennének. Épp így lehetnének köbre emeltek is. — A másik nehézség abban mutatkozik, hogy a három között legyszerényebb színvonalú Társaságnak bizonyára lennének oly tagjai, akiket a másik két társaság B-listára ítélné, némi joggal, mert végre is az akadémikusság nemcsak az olvasás tudását feltételezi, hanem az írásét is. Ezeket a zsenge tagokat az «összes ülésre» kellene bízni, az majd elbánná velük. S ha van bennük egy kis szerénység (kell lenni, mert hiszen a szerény Társaságból minden tagra joggal esik e tulajdonságból dús örökség) akkor meg kellene elégedniök azzal a dicsőséggel, hogy *kibukott* akadémikusok.

Mondanom sem kell, hogy az irodalmi társaságok összevonása e nehéz időkben a fűtés és villamos jegyek terén is bizonyos megtakarítást jelentene. Erkölcsi és anyagi okok mindenkép a fúzió mellett szólnak s meg lenne az a kilátásunk is, hogy egyesült erővel tán megírná a társaság azt a Nobeldíjas regényt, melyet a tagok eddig külön-külön nem tudtak megírni.

Kont.

A Szerkesztőség közleményei.

Minden kézirat a Szerkesztőség címére (Budapest, VII., Rózsa-u. 23. Telefon J. 314—20.) küldendő. Hivatalos órák délután 5—7-ig.

A folyóirat anyaggyűjtését minden hónap 15-én zárjuk. — Írógépen írt cikkeket kérünk. — Kéziratokat csak akkor küldünk vissza, ha bélyeggel ellátott, megcímezett borítékot mellékel a szerző.

Pályázati hirdetés.

«1. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter pályázatot hirdet történelmi környezetben játszódó komolyabb és könnyebb természetű színpadi művekre, tehát magyar történelmi drámára és magyar történelmi vígjátékra. A pályázat kiírásának az a célja, hogy a Nemzeti Színházban hagyományos és az irodalom részéről az utóbbi időben elhanyagolt érdemes műfajokat támogassa, még pedig a színházi közönséggel való egyetértésben.

2. A pályázaton legjobbnak talált és előadásra mindenképen érdemes két pályamű a Nemzeti Színházban — természetesen *névtelenül* — kerül színre. A pályadíj odaítélése csak a mű *harmadik* előadása után történik meg, ha azt a közönség is érdemesnek találja a kitüntetésre. Amennyiben a *két legjobb* mű dráma lenne, vagy mind a kettő vígjáték, a döntés a műfajra való tekintet nélkül történik.

3. A pályadíj 4000 (négyezer) —

4000 (négyezer), vagyis összesen 8000 (nyolcezer) pengő.

4. A pályázat határideje folyó évi október hó 15-ike, déli 12 óra.

A gépelt írással kiállított, jelíggel és a szerző nevét és lakcímét tartalmazó, lepecsételt és azonos jelíggel levéllel ellátott példányok a *Nemzeti Színház* Igazgatóságához küldendők be, annak feltüntetésével, hogy a darab a kultuszminiszter kitűzött díjára pályázik.

5. A bírálóbizottság a *Magyar Tudományos Akadémia*, a *Kisfaludy Társaság*, a *Petőfi Társaság* és a *Budapesti Színkritikusok Szindikátusának* egy-egy kiküldött tagjából áll, a *Nemzeti Színház* igazgatójának részvételével.

6. A színre került darab a rendes szerzői tantiemben részesül.

7. Ha valamelyik pályamű szerzőjének neve bármi módon előbb kitudódnék és a jelíggel levélből valóban a hírelt név tűnnék elő, az illető szerző elesik a pályadíjtól.»

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: TORMAY CECILE.

Helyettes szerkesztő: HARTMANN JÁNOS.

Stephaneum nyomda r. t. — Nyomdaigazgató: KOHL FERENC.